

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

از سری جزوات آموزشی:

ساختمانهای

گسترده

تالیف: دکتر بهروز قلی زاده

ناشر: انتشارات علمی دانشگاه صنعتی شریف

گردآوری: واحد آموزشی انجمن علمی پژوهشی فناوری اطلاعات دانشگاه پیام نور قم

تایپ و تدوین: واحد فناوری انجمن علمی پژوهشی فناوری اطلاعات دانشگاه پیام نور قم

فصل چهار : مجموعه های مرتب

1. رابطه R در A را ترتیب جزئی گوئیم هرگاه بازتابی ضد متقارن و متعدی باشد مجموعه A را همراه ترتیب جزئی R مجموعه با **ترتیب جزئی** نامیده و آن را با (A, R) نمایش خواهیم داد.
2. اگر $(A, \leq)$ و $(B, \leq)$ دو مجموعه با ترتیب جزئی باشند در این صورت $(A \times B, \leq)$ نیز یک مجموعه با ترتیب جزئی است که در آن ترتیب جزئی به صورت زیر تعریف شده است:

$$(a, b) \leq (a', b') \text{ اگر } a \leq a' \text{ و } b \leq b' \text{ در } B \text{ باشد}$$

ترتیب جزئی $\leq$ تعریف شده برای حاصل ضرب دکارتی $A \times B$ را ترتیب جزئی **حاصل ضرب** میگویند. اگر $(A, \leq)$ یک مجموعه با ترتیب جزئی باشد گوئیم که $a < b$ هرگاه $a \leq b$ ولی $a \neq b$ باشد. فرض کنید که $(A, \leq)$ و $(B, \leq)$ دو مجموعه با ترتیب جزئی باشد یک ترکیب دیگر در $A \times B$ که با $<$ نمایش داده میشود به وسیله زیر تعریف میشود:

$$(a, b) < (a', b') \text{ اگر } a < a' \text{ یا } (a = a' \text{ و } b < b')$$

این ترتیب را ترتیب **قاموسی** میگوئیم. وقتی که A و B مجموعه های کاملاً مرتب باشند در این صورت ترتیب قاموسی $<$ در $A \times B$ نیز یک ترتیب کامل است.

فرض کنید که Σ یک مجموعه متناهی از علائم باشد در این صورت یک رشته متناهی (شامل صفر عنصر) انتفا ب شده از Σ را بدون نوشتن ویرکول بین عناصر نمایش داده و آنرا یک کلمه روی Σ خواهیم گفت. Σ را الفبا مینامیم. طول کلمه w را با $|w|$ نمایش خواهیم داد. کلمه به طول صفر را با Λ نمایش داده و از آن به نام کلمه تهی یاد خواهیم کرد. مجموعه تمام کلمات به طول k به صورت Σ^k نمایش داده میشود این بدین معناست که:

$$\begin{aligned} \Sigma^0 &= \{\Lambda\} \\ \Sigma^{k+1} &= \{wa \mid w \in \Sigma^k, a \in \Sigma\} \end{aligned}$$

مجموعه کلمات با هر طولی روی Σ مجموعه $\Sigma^* = \bigcup_{k \geq 0} \Sigma^k$ خواهد بود. همچنین مجموعه تمامی کلمات غیر تهی روی Σ مجموعه $\Sigma^+ = \bigcup_{k \geq 1} \Sigma^k$ است. بنابراین برای هر $w \in \Sigma^*$ داریم $|w| = k$. اگر $w, y \in \Sigma^*$ به طوری که $|w| = n$ و $|y| = m$ ، به عبارت دیگر $w = w_1 w_2 \dots w_n$ و $y = y_1 y_2 \dots y_m$ در این صورت الفاق دو کلمه را به صورت زیر تعریف میکنیم:

$$wy = w_1 w_2 \dots w_n y_1 y_2 \dots y_m$$

که کلمه ای به طول $n+m$:

$$|wy| = n + m$$

گراف سو دار یک ترتیب جزئی دارای هیچ دوری به طول بزرگتر از یک نیست.

نمودار هاس:

فرض کنید A یک مجموعه متناهی باشد میدانیو که گراف سو دار یک ترتیب جزئی در A دارای هیچ دوری به طول بیشتر از یک نیست. از طرف دیگر چون یک ترتیب جزئی یک رابطه بازتابی است هر راسی در گراف سو دار یک ترتیب جزئی شامل حلقه است برای سادگی کار همه حلقه ها را از گراف سو دار حذف میکنیم و همه یالهای را که به وسیله یک رابطه متعدی به وجود آمده اند نیز حذف میکنیمو قرارداد میکنیم که جهت یالهای گراف سو دار یک ترتیب جزئی را به طرف بالا رسم میکنیم لزه میتوانیم جهت این یالها را حذف کنیم.بالافره دواير نمایش دهنده رئوس را نیز توسط نقاط نمایش خواهیم داد.

اگر $(A, \leq)$ یک مجموعه جزئی و $(A, \geq)$ دوگان ان باشد در این صورت نمودار هاس $(A, \geq)$ وارون هاس $(A, \leq)$ خواهد بود.

اگر $a \leq b$ انگاه $a \leq_T b$ فراینده تشکیل یک ترتیب کامل مثل $\langle T \rangle$ را ترتیب توپولوژیکی میکوویند. (اگر $a \leq b$ انگاه a باید قبل از b وارد شود.

فرض کنید که $(A, \leq)$ و $(A', \leq')$ دو مجموعه با ترتیب جزئی و $f: A \rightarrow A'$ یک تناظر یک به یک بین A, A' باشد. تابع f را یک تابع یکریفتی از $(A, \leq)$ به $(A', \leq')$ خواهیم گفت هر گاه برای هر $a, b \in A$ داشته باشیم:

$$a \leq b \text{ اگر و تنها اگر } f(a) \leq' f(b)$$

اگر یک تابع یک ریفتی میان دو مجموعه با ترتیب جزئی $(A, \leq)$ و $(A', \leq')$ وجود داشته باشد در این صورت خواهیم گفت که $(A, \leq)$ و $(A', \leq')$ یکریفت هستند.

(اصل تناظر) اگر عناصر B نسبت به یکدیگر و یا نسبت به دیگر عناصر A دارای خاصیتی باشند و اگر این خاصیت را بتوان به طور کامل به وسیله $\leq$ تعریف کرد در این صورت عناصر B' نیز باید دارای همان خاصیت تعریف شده به وسیله $\leq'$ باشند.

• اگر f یک تابع یک ریفتی باشد و هر بر چسب a در H را به $f(b)$ تبدیل کنیم H به نمودار هاس $(A', \leq')$ تبدیل میشود و بر عکس:

• هر گاه با جایگزاری هر بر چسب به وسیله $f(a)$ ، H به نمودار هاس $(A', \leq')$ تبدیل شود f یک تابع یکریفتی خواهد بود.

عنصر $a \in A$ را یک عنصر ماکزیمال A خواهیم گفت اگر برای هیچ عضو $c \in A$ رابطه $a < c$ برقرار نباشد.

عضو $a \in A$ را یک عضو مینیمال A خواهیم خواند اگر برای هیچ عضو $a \in A$ رابطه $c < a$ برقرار نباشد. مجموعه Z با ترتیب جزئی و متعارف $\leq$ نه دارای عضو ماکزیمال است و نه عضو مینیمال.

فرض کنید که $(A, \leq)$ یک مجموعه با ترتیب جزئی متناهی باشد در این صورت A دست کم دارای $(A, \leq)$ و $(A', \leq')$ و یک عضو مینیمال است.

عنصر $a \in A$ بزرگترین عضو A خوانده میشود هرگاه برای هر $x \in A$ داشته باشیم: $x \leq a$. به همین ترتیب عضو $a \in A$ کوچکترین عضو A خوانده میشود هرگاه رابطه $a \leq x$ به ازای هر $x \in A$ برقرار باشد.

یک مجموعه با ترتیب جزئی حداکثر دارای یک بزرگترین عضو و یک کوچکترین عضو است. بزرگترین عضو یک مجموعه با ترتیب جزئی را در صورت وجود با I نمایش میدهیم و اغلب آنرا **عضو واحد** مینامیم. به طریق مشابه کوچکترین عضو یک مجموعه با ترتیب جزئی را در صورت وجود با O نمایش داده و آنرا **عضو صفر** مینامیم.

مجموعه با ترتیب جزئی A و زیر مجموعه B از آن را در نظر بگیرید یک عضو $a \in A$ کرانه بالائی B خوانده میشود هرگاه به ازای همه $b \in B$ داشته باشیم $b \leq a$. به همین ترتیب عضو $a \in A$ کرانه پائینی B خوانده میشود هرگاه به ازای تمامی $b \in B$ داشته باشیم $a \leq b$.

فرض کنید A یک مجموعه با ترتیب جزئی و B زیر مجموعه ای از آن باشد عضو $a \in A$ را کوچکترین کرانه بالائی (LUB) برای B فوایم گفت هرگاه اولاً a یک کرانه بالائی برای B بوده و ثانیاً اگر a' نیز یک کرانه بالائی برای B باشد انگاه $a \leq a'$ بنابراین $a = LUB(B)$ اگر با ازای هر $b \in B$, $b \leq a$; و اگر $a' \in A$ نیز یک کرانه بالائی برای B باشد $(b \in B \text{ به ازای همه } b \leq a')$ انگاه $a \leq a'$.

به طریق مشابه یک عضو $a \in A$ را بزرگترین کرانه پائینی (GLB) برای B فوایم گفت اگر a یک کرانه پائینی برای B باشد و اگر a' نیز یک کرانه پائینی برای B باشد انگاه $a' \leq a$. بنابراین $a = GLB(B)$ اگر به ازای هر $b \in B$, $a \leq b$ و اگر $a' \in A$ نیز یک کرانه پائینی برای B باشد (به ازای هر $b \in B$ و $a' \leq b$) انگاه $a' \leq a$.

طبق معمول کرانه های بالائی در $(A, \leq)$ متناظر با کرانه های پائینی در $(A, \geq)$ (برای هر مجموعه همسان از عناصر) و کرانه های پائینی در $(A, \leq)$ متناظر با کرانه های بالائی در $(A, \geq)$ هستند.

فرض کنید که $(A, \leq)$ یک مجموعه با ترتیب جزئی باشد. در این صورت یک زیر مجموعه B از A حداکثر دارای یک LUB و یک GUB است.

فرض کنید که $(A, \leq)$ و $(A', \leq')$ مجموعه های با ترتیب جزئی یکریخت تحت تابع یکریختی $f: A \rightarrow A'$ باشند.

(الف) اگر a یک عنصر ماکزیمال (مینیمال) $(A, \leq)$ باشد در این صورت $f(a)$ یک عنصر ماکزیمال (مینیمال) $(A', \leq')$ است.

(ب) اگر a بزرگترین (کوچکترین) عضو $(A, \leq)$ باشد در این صورت $f(a)$ بزرگترین (کوچکترین) عضو $(A', \leq')$ است.

(ج) اگر a یک کرانه بالائی برای (LUB, GLB) پائینی و B از A باشد در این صورت $f(a)$ نیز یک کرانه بالائی برای (LUB, GLB) پائینی و $f(B)$ از A' است.

(د) اگر هر زیر مجموعه از $(A, \leq)$ دارای یک $\text{LUB}(\text{GLB})$ باشد در این صورت هر زیر مجموعه از $(A', \leq')$ نیز دارای یک $\text{LUB}(\text{GLB})$ است.

یک **مشبکه** مجموعه ای با ترتیب جزئی مثل $(L, \leq)$ است که در آن هر زیر مجموعه شامل دو عنصر مثل $\{a, b\}$ دارای یک LUB و یک GUB باشد در این صورت $\text{LUB}(\{a, b\})$ را با $a \vee b$ نمایش داده و آنرا وست a و b خواهیم گفت به طریق مشابه $\text{GLB}(\{a, b\})$ را با $a \wedge b$ نمایش داده و آنرا رسر a و b مینامیم.

اگر $(L_1, \leq_1)$ و $(L_2, \leq_2)$ دو مشبکه باشند در این صورت $(L, \leq)$ نیز یک مشبکه است که در آن $L = L_1 \times L_2$ و ترتیب جزئی $\leq$ در L همان ترتیب جزئی حاصلضرب است.

فرض کنید که $(L, \leq)$ یک مشبکه باشد زیر مجموعه نا تهی S از L را زیر مشبکه برای L میگوئیم هرگاه به ازای هر $a, b \in S$ عناصر $a \vee b$ و $a \wedge b$ (که در L تعین میشوند) در مجموعه S نیز قرار داشته باشند.

مشبکه های یکریخت: فرض کنید $f: L_1 \rightarrow L_2$ یک تابع یکریختی از $(L_1, \leq_1)$ به $(L_2, \leq_2)$ باشد در این صورت L_1 اگر و تنها اگر L_2 یک مشبکه باشد. در حقیقت اگر a و b عناصر L_1 باشند آنگاه $f(a \vee b) = f(a) \vee f(b)$ و $f(a \wedge b) = f(a) \wedge f(b)$. اگر دو مشبکه یکریخت باشند آنها را مشبکه های یکریخت مینامیم.

خواص مشبکه ها :

1. $a \leq a \vee b$ و $b \leq a \vee b$ (یک کرانه بالائی برای a و b است)
2. اگر $a \leq c$ و $b \leq c$ انگاه $a \vee b \leq c$ (کوچکترین کرانه بالائی برای a و b است).
3. $a \wedge b \leq a$ و $a \wedge b \leq b$ (یک کرانه پائینی برای a و b است).
4. اگر $c \leq a$ و $c \leq b$ انگاه $c \leq a \wedge b$ (بزرگترین کرانه پائینی برای a و b است).

اگر L یک مشبکه باشد انگاه به ازای هر a و b از L داریم:

$$(الف) \quad a \vee b = b \quad \text{اگر و تنها اگر} \quad a \leq b$$

$$(ب) \quad a \wedge b = a \quad \text{اگر و تنها اگر} \quad a \leq b$$

$$(ج) \quad a \wedge b = a \quad \text{اگر و تنها اگر} \quad a \vee b = b$$

فرض کنید L یک مشبکه باشد انگاه داریم:

1. خاصیت خود توانی

$$(الف) \quad a \vee a = a \quad (ب) \quad a \wedge a = a$$

2. خاصیت جابجائی

$$(الف) \quad b \vee a = a \vee b \quad (ب) \quad b \wedge a = a \wedge b$$

3. خاصیت شرکت پذیری

$$(الف) \quad a \vee (b \vee c) = (a \vee b) \vee c \quad (ب) \quad a \wedge (b \wedge c) = (a \wedge b) \wedge c$$

4. خاصیت جذبی

$$(الف) \quad a \vee (a \wedge b) = a \quad (ب) \quad a \wedge (a \vee b) = a$$

فرض کنید که L یک مشبکه باشد انگاه برای هر a, b, c از L چنین داریم:

$$1. \quad \text{اگر} \quad a \leq b$$

$$(الف) \quad a \vee b \leq b \vee c$$

$$(ب) \quad a \wedge b \leq b \wedge c$$

$$2. \quad a \leq c \quad \text{و} \quad b \leq c \quad \text{اگر و تنها اگر} \quad a \vee b \leq c$$

$$3. \quad c \leq a \quad \text{و} \quad c \leq b \quad \text{اگر و تنها اگر} \quad c \leq a \wedge b$$

$$4. \quad \text{اگر} \quad a \leq b \quad \text{و} \quad c \leq d$$

$$(الف) \quad a \vee c \leq b \vee d$$

$$(ب) \quad a \wedge c \leq b \wedge d$$

مشبکه های ویژه :

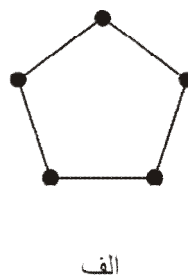
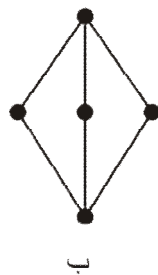
- مشبکه L را ممرود کوئیم هر گاه دارای بزرگترین عضو I و کوچکترین عضو O باشد
- فرض کنید که $L = \{a_1, a_2, \dots, a_n\}$ یک مشبکه متناهی باشد در این صورت L ممرود است
- مشبکه L را پفشپزیر کوئیم هر گاه به ازای هر a, b, c از L روابط زیر برقرار باشد:

$$a \wedge (b \vee c) = (a \wedge b) \vee (a \wedge c) \quad (\text{الف})$$

$$a \vee (b \wedge c) = (a \vee b) \wedge (a \vee c) \quad (\text{ب})$$

اگر L پفش پذیر نباشد ان را **پفش ناپذیر** مینامیم.

مشبکه L پفش ناپذیر است اگر و تنها اگر شامل زیر مشبکه های یکریفت با یکی از مشبکه های اشکال زیر باشد.

فرض کنید که L یک مشبکه ممرود دارای بزرگترین عضو I و کوچکترین عضو O باشد. همچنین فرض کنید که $a \in L$. عنصر $a' \in L$ را متمم a کوئیم هر گاه $a \wedge a' = O$ و $a \vee a' = I$. از این تعریف مشاھره میشود که $O' = I$ و $I' = O$.

فرض کنید که L یک مشبکه ممرود و پفش پذیر باشد اگر یک متمم برای عضوی وجود داشته باشد در این صورت این متمم منمصر به فرد است.

مشبکه $(L, \leq)$ را متمم دار کوئیم هر گاه ممرود بوده و هر عضو ان متمم داشته باشد.

جبر بول :

قبلا دیدیم که اگر S یک مجموعه دلفواه و $L = P(S)$ باشد انگاه $(L, \subseteq)$ یک مشبکه است این مشبکه دارای ویژگی های متنوعی است که یک مشبکه در حالت عمومی فاقد انهاست. به همین دلیل این نوع مشبکه ها برای کارکردن بسیار ساده بوده و نقش مهمی را در کاربردهای مختلف ایفا میکنند.

اگر $S_1 = \{x_1, x_2, \dots, x_n\}$ و $S_2 = \{y_1, y_2, \dots, y_n\}$ دو مجموعه دلفواه و متناهی با n عنصر باشند در این صورت شبکه های $(P(S_1), \subseteq)$ و $(P(S_2), \subseteq)$ یکریخت هستند.

نکته: برای هر $n=0,1,2,\dots$ فقط یک نوع شبکه به صورت $(P(S), \subseteq)$ وجود دارد این شبکه مستقل از عناصر S بوده و فقط به مقدار n بستگی دارد. تعداد عناصر این شبکه برابر 2^n است.

یک شبکه متناهی را **جبر بول** کوئیم هرگاه به ازای یک عدد صحیح و مثبت n یکریخت با B_n باشد.

قاعده جایگزینی برای جبر بول

فرض کنید که $(L, \leq)$ یک جبر بول x, y, z سه عضو دلفواه از آن و I و O نیز به ترتیب بزرگترین و کوچکترین عضو آن باشد. نیز فرض کنید A, B, C سه زیر مجموعه دلفواه از مجموعه S و به عبارتی دیگر سه عضو از $(P(S), \subseteq)$ باشند در این صورت هر ویژگی برای عناصر دلفواه از $(P(S), \subseteq)$ را میتوان با جایگزین کردن $\vee$ به جای $\cup$ و $\wedge$ به جای $\cap$ و $\leq$ به جای $\subseteq$ عینا به همان ویژگی برای عناصر دلفواه از $(L, \leq)$ منتقل کرد.

جدول صفحه ی 158 کتاب درسی مطالعه شود

برای هر عدد صحیح $n \geq 1$ ، B_n مساوی با n بار حاصل ضرب B در خودش است که در آن ترتیب جزئی در $B \times B \times \dots \times B$ (n بار) همان ترتیب جزئی حاصلضرب است.

توابع و چند جمله ای های بولی:

(تابع بولی) تابع $f: B_n \rightarrow B$ را که دامنه آن B_n و برد آن مجموعه $B = \{0,1\}$ است تابع بولی مینامیم.

(چند جمله ای های (عبارات) بولی) فرض کنید که $\{x_1, x_2, \dots, x_n\}$ مجموعه ای از n متغیر بولی باشد یک چند جمله ای بولی $P(x_1, x_2, \dots, x_n)$ روی متغیر n بولی $x_1, x_2, \dots, x_n$ به صورت بازگشتی زیر تعریف میشود:

1. $x_1, x_2, \dots, x_n$ چند جمله ای های بولی هستند.

2. نمادهای 0 و 1 چند جمله ای های بولی هستند.

3. اگر $P(x_1, x_2, \dots, x_n)$ و $Q(x_1, x_2, \dots, x_n)$ دو چند جمله ای بولی باشند در این صورت عبارات $(P(x_1, x_2, \dots, x_n) \vee Q(x_1, x_2, \dots, x_n))$ و $(P(x_1, x_2, \dots, x_n) \wedge Q(x_1, x_2, \dots, x_n))$ نیز چند جمله ای های بولی هستند.

4. اگر $P(x_1, x_2, \dots, x_n)$ یک چند جمله ای بولی است انگاه $(P(x_1, x_2, \dots, x_n))'$ نیز یک چند جمله ای بولی است.

5. هیچ چند جمله ای بولی دیگری روی متغیرهای بولی $x_1, x_2, \dots, x_n$ غیر از چند جمله ای های حاصل از اعمال چهارگانه فوق وجود ندارد.

اگر $f: B_n \rightarrow B$ انگاه $S(f)$ را به صورت زیر تعریف میکنیم:

$$S(f) = \{b \in B_n \mid f(b) = 1\}$$

از قضیه بالا نتیجه زیر را میگیریم:

فرض کنید که f, f_1, f_2 سه تابع بولی از B_n به B باشند در این صورت

(الف) اگر $S(f) = S(f_1) \cup S(f_2)$ انگاه به ازای همه $b \in B_n$ ، $f(b) = f_1(b) \vee f_2(b)$.

(ب) اگر $S(f) = S(f_1) \cap S(f_2)$ انگاه به ازای همه $b \in B_n$ ، $f(b) = f_1(b) \wedge f_2(b)$.

نکته: هر تابع $f: B_n \rightarrow B$ را میتوان به وسیله یک عبارت بولی تولید کرد.

تعاریف:

لیترال: یک لیترال یک متغیر بولی و یا متمم آن است.

کمینه: یک جمله کمینه روی n متغیر بولی $x_1, x_2, \dots, x_n$ عبارت بولی $\bar{x}_1 \wedge \bar{x}_2 \wedge \dots \wedge \bar{x}_n$ است که در آن هر لیترال $\bar{x}_i$ ، $1 \leq i \leq n$ یا برابر متغیر بولی x_i و یا برابر متمم آن یعنی x'_i است.

یک عبارت بولی روی n متغیر بولی $x_1, x_2, \dots, x_n$ را یک شکل نرمال فصلی یا به طور اخص **dnf** کوئیم هرگاه به صورت وست هائی از جملات کمینه روی n متغیر بولی مزبور بیان شده باشد.

بیان یک عبارت بولی به صورت یک dnf با استفاده از خواص جبر بول:

در فرایند ساده کردن مدارها قوانین دمورگان و بشپزیری بسیار مفید هستند

مثال: عبارت بولی $x \wedge (y \vee z')$ را به صورت یک dnf بیان کنید.

$$(x \wedge y \vee (x \wedge z'))$$

با استفاده از قانون پوشپذیری نتیجه میشود

با توجه به اینکه $w \vee w' = I$ و $w \wedge I = w$ لذا

$$\begin{aligned} & [(x \wedge y) \wedge (z \vee z')] \vee [(x \wedge z') \wedge (y \vee y')] = \\ & [(x \wedge y \wedge z) \vee (x \wedge y \wedge z')] \vee [(x \wedge z' \wedge y) \vee (x \wedge z' \wedge y')] = \\ & (x \wedge y \wedge z) \vee (x \wedge y \wedge z') \vee (x \wedge z' \wedge y) \vee (x \wedge y' \wedge z') \end{aligned}$$

و با

توجه به

قانون فـورد تـوانی

$$(x \wedge y \wedge z) \vee (x \wedge y \wedge z') \vee (x \wedge y' \wedge z')$$

دو عبارت بولی را هم ارز میگوئیم اگر هر دو نمایش دهنده تابع بولی یکسان باشند بنابراین دو عبارت بولی هم ارز هستند اگر و تنها اگر دارای یک dnf باشند.

نقشه کارنو

الف) بررسی حالت $n = 2$

در این حالت، f یک تابع بولی از دو متغیر، مثل x و y است. شکل زیر ماتریس 2×2 را نشان می دهد که هر کدام از خانه های آن حاوی یک عنصر b از B_2 است. در شکل، هر کدام از این b ها را با جمله ی کمینه متناظر جایگزین کرده ایم. برپسب خانه ها در این شکل صرفاً به خاطر ارباع بوده و از این به بعد از نوشتن آنها خودداری می کنیم. اما فرض بر این است که خواننده بتواند جای آنها را به خاطر بسپارد. در شکل مشاهده می شود که متغیر x' در هر دو خانه ی سطر اول ظاهر شده است. به طریق مشابه متغیر x در خانه های سطر دوم ظاهر شده است. با توجه به این مطالب این دو سطر را به ترتیب با x' و x برپسب زده ایم. همین طور برای دو ستون برپسب y .

	y'	y
x'	$x' \wedge y'$	$x' \wedge y$
x	$x \wedge y'$	$x \wedge y$

ب

00	01
10	11

الف

نکته: وقتی مقادیر تابع بولی $f: B_2 \rightarrow B$ دقیقاً یک سطر و یا یک ستون را پر کرده باشند، در این صورت برعکس آن سطر و یا ستون هم ارز با تابع بولی f خواهد بود. البته اگر مقدار یک تابع f فقط یک خانه از ماتریس را پر کند، در این صورت f به وسیله ی جمله ی کمینه ی متناظر تولید می شود. می توان نشان داد که هر چه نواحی شامل مقدار یک تابع برای f بزرگتر باشد، به همان اندازه عبارت بولی متناظر با f کوچکتر خواهد بود.

ب) حالت $n = 3$

در این حالت تابع بولی f از B_3 به B تعریف شده است. بنابر این فرض کنید که f تابعی از متغیرهای بولی x, y, z است. نقشه کارنو در این حالت به وسیله ی یک ماتریس 2×4 نمایش داده می شود. جدولهای زیر به ترتیب الف و ب عنصر B_3 و جملات کمینه متناظر با آنها را در داخل خانه های ماتریس نشان می دهند.

	y'		y	
x'	$x' \wedge y' \wedge z'$	$x' \wedge y' \wedge z$	$x' \wedge y \wedge z$	$x' \wedge y \wedge z'$
x	$x \wedge y' \wedge z'$	$x \wedge y' \wedge z$	$x \wedge y \wedge z$	$x \wedge y \wedge z'$

	00	01	11	10
0	000	001	011	010
1	100	101	111	110

ب

الف

نکته: مقادیر یک تابع بولی $f: B_3 \rightarrow B$ را می توانیم به صورت اجتماعی از نواحی مستطیل شکل بنویسیم.

ج) حالت $n = 4$

در اینجا، توابع بولی از B_4 به B تعریف شده اند که شامل 4 متغیر مثل x, y, z و w هستند. در جدول زیر توزیع ورودی ها و برعکس مستطیل های متناظر، برای چنین توابعی نشان داده شده است. در این حالت فرض بر این است که ستون اول و آخر و هم چنین سطر اول و آخر مجاور هم هستند. در این حالت نیز به جستجوی مستطیلهایی به ابعاد توانی از دو خواهیم بود (1,2,4).

	z'		z	
x'				
x				

	00	01	11	10
00	0000	0001	0011	0010
01	0100	0101	0111	0110
11	1100	1101	1111	1110
10	1000	1001	1011	1010

ب

الف